

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2023 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	4
1.1. Про включення витрат до фінансових показників господарської діяльності платника	4
1.2. Про вмотивованість рішення про відмову в реєстрації податкової накладної	5
1.3. Про встановлення вимог щодо форми та змісту фіскальних чеків	7
1.4. Про оформлення реєстраційних карток щодо внесення правильних ідентифікаційних даних осіб для належного функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи	9
1.5. Про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість	12
1.6. Про оподаткування податком на додану вартість, якщо ліквідовано основні виробничі або невиробничі засоби під час переміщення вантажів через лінії зіткнення	14
1.7. Про процеси перетворення сировини, що є складовою господарської операції	16
2. Митна справа	17
2.1. Про виконання митних формальностей під час здійснення транзитних переміщень	17
2.2. Про встановлення наявності або відсутності адміністративного правопорушення під час митного оформлення автомобіля	19
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	20
1. Судові рішення, прийняті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	20
1.1. Про залежність порядку застосування та розрахунку суми штрафу, що застосовується Національним банком України, від понять «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу»	20
2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	25
2.1. Умови, за яких підлягає застосуванню такий захід впливу, як анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності	25
2.2. Погодження історико-містобудівного обґрунтування належить до адміністративних послуг	27
2.3. Граничність терміну надання працівнику відпустки без збереження заробітної плати	32
2.4. Відсутність підстав для виключення квартири, наданої військовослужбовцю, з числа службових у разі ініціювання цього питання колишнім членом сім'ї військовослужбовця	35

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	38
1. Застосування статті 236 Кодексу законів про працю України в разі затримки виконання рішення про поновлення на роботі не залежить від оскарження такого рішення суду в апеляційному порядку	38
2. Про відсутність у Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури повноважень для повторного розгляду справи у разі скасування попереднього її рішення в судовому порядку	40
3. При застосуванні відповідальності за порушення законодавства про автомобільний транспорт поняття «автомобільний перевізник» не завжди слід уособлювати з власником / користувачем транспортного засобу	42
IV. Процесуальні питання	45
1. Примирення учасників судового процесу у справі, предметом якої є застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю)	45

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про включення витрат до фінансових показників господарської діяльності платника

Якщо відбулася зміна в активах підприємства у формі витрат, ці витрати можна вважати такими, що впливають на оподаткування фінансового результату. Зменшення фінансового результату до оподаткування відбувається в разі наявності задекларованих витрат. Податковий орган не може робити висновки про включення або невключення витрат на підставі надуманих висновків. У разі надання контролюючим органом доказів, які в сукупності з іншими доказами у справі свідчать, що документи, на підставі яких платник задекларував податковий кредит і сформував витрати, містять інформацію, що не відповідає дійсності, платник має спростовувати ці витрати

01 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Луганській області на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 20 жовтня 2022 року у справі № 160/37/22 (провадження № К/990/31934/22) за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Красноріченське» до Головного управління Державної податкової служби у Луганській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган під час перевірки, зокрема, вказав, що діяльність платника з укладання іпотечного договору та проведення виплат на користь банку з погашення заборгованості за іншу юридичну особу – не можна вважати господарською діяльністю. Результати перевірки підтвердили зарахування цих операцій до категорії витрат. Платник уважав, що має законні підстави включити суму коштів, які виплачені банку для погашення боргу ліквідованої юридичної особи, до безнадійної заборгованості згідно з підпунктом «з» підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 Податкового Кодексу України, та знизити фінансовий результат для оподаткування. Виконання мирової угоди, затвердженої судом, призвело до зменшення капіталу підприємства.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що діяльність платника з укладання іпотечного договору та проведення виплат на користь банку з погашення заборгованості за іншу юридичну особу – не можна вважати господарською діяльністю, оскільки зазначені дії не були спрямовані на примноження власного капіталу, отримання прибутку. Такі дії призвели до відображення в обліку збиткових операцій, що мало наслідком несплату податку на прибуток до бюджету.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що виконання мирової угоди призвело до зменшення капіталу підприємства, що відповідає суті поняття «витрати». Оскільки відбулася зміна в активах підприємства у формі витрат, їх можливо вважати такими, що впливають на оподаткування фінансового результату. Зменшення фінансового результату до оподаткування відбувається в разі наявності задекларованих витрат.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо відбулася зміна в активах підприємства у формі витрат, ці витрати можливо вважати такими, що впливають на оподаткування фінансового результату. Зменшення фінансового результату до оподаткування відбувається у разі наявності задекларованих витрат. Потрібно зазначити про невключення витрат до фінансових показників у разі відсутності у підприємства належним чином оформлених бухгалтерських документів.

Діяльність платника, зокрема, з укладання договорів та отримання фінансового результату не означає скерування на прибутковість кожної окремої операції, оскільки йдеться не завжди про позитивний фінансовий результат та не про прибуток як об'єкт оподаткування. Господарська операція, спрямована на отримання доходу, не завжди може мати позитивний економічний ефект, що є об'єктивним процесом ведення господарської діяльності, яка опосередковується комерційним ризиком неодержання очікуваного доходу. Уналежнення таких операцій до господарських можливе в разі належного обґрунтування платником економічних причин чи ділової мети (зважаючи на ризики підприємницької діяльності) укладення угод для формування виробничої собівартості. Платник має прагнути до отримання економічного ефекту коштом приросту (збереження) активів, а не від мінімізації податкових платежів.

Податковий орган не може робити висновки про включення або невключення витрат на підставі надуманих висновків. У разі надання контролюючим органом доказів, які в сукупності з іншими доказами у справі свідчать, що документи, на підставі яких платник задекларував податковий кредит та сформував витрати, містять інформацію, що не відповідає дійсності, платник має спростовувати ці витрати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 лютого 2023 року у справі № 160/37/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108724548>.

1.2. Про вмотивованість рішення про відмову в реєстрації податкової накладної

Прозорість адміністративних процедур є ефективним запобіжником державному свавіллю. На дотримання податковим органом вимог обґрунтованості під час прийняття акта індивідуальної дії вказує належна мотивація висновків, зокрема, зі встановленням обставин, що мають значення для реєстрації податкової

накладної, а також за умови покликання на докази, якими такі обставини обґрунтовані, із зазначенням причин їх прийняття чи відхилення. Ненаведення мотивів прийнятих рішень суб'єктивізує акт державного органу і не дає змоги суду встановити дійсні підстави та причини, за яких цей орган дійшов саме таких висновків, надати їм правову оцінку та встановити законність, обґрунтованість, пропорційність прийнятого рішення

01 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Антонінське» на постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 07 лютого 2019 року у справі № 2240/2900/18 (провадження № К/9901/6709/19) за позовом Приватного акціонерного товариства «Антонінське» до Державної фіскальної служби України про визнання протиправними та скасування рішень комісії Державної фіскальної служби України, яка приймає рішення про реєстрацію податкової накладної / розрахунку в Єдиному реєстрі податкових накладних або відмову в такій реєстрації; зобов'язання Державної фіскальної служби України здійснити реєстрацію розрахунку коригування до податкових накладних.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган прийняв рішення про відмову платнику в реєстрації розрахунку коригування до податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних. Було вказано таку причину: надання платником копій документів, які складені з порушенням законодавства та/або не є достатніми для прийняття комісією рішення про реєстрацію податкової накладної. Платник не погодився з цими висновками та вказав, що відмовивши в реєстрації розрахунків коригувань у зв'язку з наданням копій документів, складених з порушенням закону, контролюючий орган не зазначив, які саме документи були складені з порушенням закону та яких документів не вистачає для прийняття рішення про реєстрацію розрахунків коригувань.

Хмельницький окружний адміністративний суд задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що сукупність первинних документів, приєднаних до матеріалів справи, не дає підстав для сумніву щодо дійсності укладання договору поставки платником та його контрагентом, на виконання вимог якого було складено розрахунки коригувань до податкової накладної. Контролюючий орган прийняв невмотивоване рішення, оскільки його зміст не дає чіткого розуміння обставин, за яких було ухвалене негативне для платника рішення.

Сьомий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції зазначив, що наданий пакет документів не є достатнім для прийняття рішення про реєстрацію податкових накладних і жоден нормативний документ не зобов'язує податковий орган зазначати платнику податків, який саме документ необхідно надати в тій чи іншій ситуації.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Прозорість адміністративних процедур є ефективним запобіжником державному свавіллю. Вмотивоване рішення демонструє особі, що вона була почута, дає стороні можливість апелювати проти нього. Лише за умови прийняття обґрунтованого рішення можна забезпечити належний публічний та, зокрема, судовий контроль за адміністративними актами суб'єкта владних повноважень.

У разі прийняття рішення про відмову у реєстрації податкової накладної, контролюючий орган зобов'язаний зазначити конкретну підставу для відмови в реєстрації податкової накладної, а не норму підзаконного акта, якою визначена така підстава. На дотримання податковим органом вимог обґрунтованості під час прийняття такого акта індивідуальної дії вказує належна мотивація висновків, зокрема, зі встановленням обставин, що мають значення для реєстрації податкової накладної, а також за умови покликання на докази, якими такі обставини обґрунтовані, із зазначенням причин їх прийняття чи відхилення. Ненаведення мотивів прийнятих рішень суб'єктивізує акт державного органу і не дає змоги суду встановити дійсні підстави та причини, за яких цей орган дійшов саме таких висновків, надати їм правову оцінку, та встановити законність, обґрунтованість, пропорційність прийнятого рішення.

Розв'язуючи питання про реєстрацію податкових накладних, адміністративний суд не досліджує зміст господарських правовідносин. Завдання суду полягає в дослідженні документів первинного бухгалтерського обліку щодо їх належності для цілей підтвердження реальності господарських операцій. Необхідність підтвердження реальності господарських операцій має публічно-правові цілі –установлення належності виконання платниками визначених законодавством податкових обов'язків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 лютого 2022 року у справі № 2240/2900/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108724557>.

1.3. Про встановлення вимог щодо форми та змісту фіскальних чеків

Пункт 7 статті 17 Закону України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» установлює відповідальність за проведення розрахункових операцій через реєстратори розрахункових операцій та/або програмних реєстраторів розрахункових операцій без використання режиму програмування найменування кожного підакцизного товару із зазначенням коду товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД, ціни товару та обліку його кількості. Зазначене порушення є самостійним і не пов'язане з відсутністю у фіскальних чеках обов'язкових реквізитів, визначених Положенням про форму та зміст розрахункових документів / електронних розрахункових документів, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 21 січня 2016 року № 13

02 лютого 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу платника на рішення

Тернопільського окружного адміністративного суду від 21 грудня 2021 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 квітня 2022 року у справі № 500/6845/21 (провадження № К/990/17582/22) за позовом платника до Головного управління Державної податкової служби у Тернопільській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив порушення платником порядку проведення розрахункових операцій, бо розрахунковий документ не відповідав установленій формі та змісту розрахункових документів. Платник не погодився з цими висновками та вказав, що у фіскальному чеку було наявне літерне позначення акцизного податку, а також розмір ставки такого податку за всіма зазначеними в чеку товарами.

Тернопільський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що фіскальні чеки не відповідають встановленій формі та змісту розрахункових документів, оскільки у них не відображено обов'язкові реквізити, а саме: літерне позначення, розмір ставки акцизного податку, загальна сума акцизного податку за всіма зазначеними в чеку товарами. У фіскальних чеках під час продажу підакцизних товарів не було зазначено код товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД для підакцизних товарів.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, змінивши оскаржувані судові рішення в частині обґрунтування висновків суду, а в іншій частині залишивши їх без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265/95-ВР) установлює безпосередній зміст обов'язку суб'єктів господарювання та порядок його виконання, а Положення про форму та зміст розрахункових документів, затверджене наказом Міністерством фінансів України від 21 січня 2016 року № 13 (далі – Положення № 13), – форму його реалізації (форму і зміст документів, які є складовими звітності).

З урахуванням змісту норм Положення про форму та зміст розрахункових документів, затвердженого наказом Міністерством фінансів України від 21 січня 2016 року № 13, потрібно бачити різницю між недоліком реквізиту в розрахунковому документі та відсутністю відповідного реквізиту взагалі. У першому випадку неможливо стверджувати, що документ втрачає статус розрахункового, а в другому – такий документ не прийматиметься як розрахунковий. Тому такий документ втрачає статус розрахункового за відсутності такого реквізиту у фіскальному чеку на товари (послуги), виданому суб'єктом господарювання – платником акцизного податку, як назва податку, літерне позначення, розмір ставки такого податку, загальна сума такого податку за всіма зазначеними в чеку товарами / послугами. Створення та видрукування, а так само видача покупцеві документа з таким

недоліком не може вважатися належним виконанням обов'язку, встановленого пунктом 2 статті 3 Закону № 265/95-ВР.

Пункт 7 статті 17 Закону № 265/95-ВР установлює відповідальність за проведення розрахункових операцій через реєстратори розрахункових операцій та/або програмних реєстраторів розрахункових операцій без використання режиму програмування найменування кожного підакцизного товару із зазначенням коду товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД, ціни товару та обліку його кількості. Зазначене порушення є самостійним і не пов'язане з відсутністю у фіскальних чеках обов'язкових реквізитів, визначених Положенням № 13.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 лютого 2023 року у справі № 500/6845/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108752254>.

1.4. Про оформлення реєстраційних карток щодо внесення правильних ідентифікаційних даних осіб для належного функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи

Повідомлення про доставлення електронної копії судового рішення в електронний кабінет суб'єкта владних повноважень є належним доказом його вручення, тому підлягає долученню до матеріалів справи, що формуються в паперовому вигляді (у разі розгляду справи в паперовій формі). Якщо таке повідомлення не містить усіх відомостей щодо особи, якій було направлено електронний документ, зокрема її ідентифікаційних даних, така інформація, у разі заперечення особою факту отримання документів через підсистему «Електронний суд», підлягає перевірці за допомогою автоматизованої системи діловодства суду шляхом витребування та дослідження електронних справ, що забезпечується функціоналом автоматизованої системи діловодства суду

07 лютого 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Кіровоградській області, утвореного як відокремлений підрозділ Державної податкової служби України, на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 31 жовтня 2022 року у справі № 340/9054/21 (провадження № К/990/34422/22) за позовом платника до Головного управління Державної податкової служби у Кіровоградській області про скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Учасники справи в суді першої інстанції подавали всі процесуальні документи в паперовій формі. Реєстраційна картка, сформована судом першої інстанції, містила інший ідентифікаційний код відповідача у справі, ніж той, який позивач зазначив у позовній заяві. Допущена помилка призвела до отримання електронного примірника судового рішення особою, яка не є відповідачем у справі та яка станом на час

розгляду справи не здійснює повноваження і не виконує функції, зокрема, щодо реалізації державної податкової політики. Оскільки ця особа пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет», автентифікувалася й отримала доступ до підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) відповідно до його повноважень, саме цьому користувачу через автоматизовану систему діловодства суду були направлені всі документи, які суд першої інстанції формував у справі, включаючи електронний примірник рішення суду від 21 червня 2022 року. У зв'язку з відсутністю ідентифікаційних даних відповідача в електронній справі, сформованій судом першої інстанції, цьому користувачу автоматизована система діловодства суду не мала можливості автоматично направляти документи у справі.

Не погоджуючись з указаним рішенням Кіровоградського окружного адміністративного суду, контролюючий орган звернувся до суду апеляційної інстанції. Реєстраційна картка в електронній справі, сформована судом апеляційної інстанції, містила правильні ідентифікаційні дані відповідача у справі, тому всі електронні документи у справі автоматично направлялися належній особі. Водночас податковий орган не мав доступу до електронних документів справи, сформованої судом першої інстанції. На виконання вимог ухвали апеляційного суду про залишення апеляційної скарги без руху, податковий орган надав заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження, у якій указав, що про оскаржуване рішення дізнався з Єдиного державного реєстру судових рішень, а в паперовому вигляді копію цього рішення отримав тільки 05 серпня 2022 року.

Третій апеляційний адміністративний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що довідка суду першої інстанції про доставку рішення суду 22 червня 2022 року до електронного кабінету контролюючого органу є належним доказом вручення судового рішення, але не звернув увагу на відсутність у такій довідці всіх необхідних відомостей, зокрема ідентифікаційних даних відповідача у справі.

Ключовим питанням під час касаційного перегляду стала перевірка правильності застосування судом апеляційної інстанції норм права, які регулюють питання функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, під час оцінки довідки Кіровоградського окружного адміністративного суду про доставку рішення суду першої інстанції до електронного кабінету як належного доказу отримання відповідачем електронного примірника цього рішення суду 22 червня 2022 року, ураховуючи, що контролюючий орган заперечує факт отримання рішення суду першої інстанції через підсистему «Електронний суд».

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та направивши справу до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Для забезпечення досягнення мети, з якою ЄСІТС було впроваджено в роботу суду, вагоме значення має правильність внесення ідентифікаційних даних особи працівником суду до автоматизованої системи діловодства. З моменту початку

функціонування ЄСІТС, правильність оформлення електронних справ, зокрема реєстраційних карток щодо учасників справи, має вагоме значення для коректного функціонування підсистеми «Електронний суд», відомості якої можуть бути належними доказами подання документів до суду та/або їх отримання учасниками справи.

Якщо апеляційна скарга подана суб'єктом владних повноважень, який в обов'язковому порядку мав зареєструвати свою офіційну електронну адресу в ЄСІТС, то питання отримання ним рішення суду першої інстанції в електронній формі через підсистему «Електронний суд» має істотне значення для встановлення дати отримання такого рішення та початку обчислення строку на апеляційне оскарження.

Суд використовує функціонал підсистеми «Електронний суд», зокрема щодо направлення та вручення судових рішень через автоматизовану систему діловодства суду. Ці системи є нерозривно пов'язаними і функціонують в автоматичному порядку. Формування рішення суду в автоматизованій системі діловодства судів та направлення рішення суду до Єдиного державного реєстру судових рішень супроводжується автоматичним направленням рішення суду до електронного кабінету суб'єкта владних повноважень, який є учасником справи.

У паперових документах, які є в матеріалах справи, відсутні всі дані, включаючи ідентифікаційні, щодо особи, яка отримала електронний документ, на підставі яких можна було б зробити беззаперечний висновок про отримання судового рішення саме відповідачем у справі. Тому документи, які містяться в матеріалах справи в паперовому вигляді, не мають такого принципово важливого значення, як ті дані та документи, які наявні в автоматизованій системі діловодства суду. Якщо учасники справи подавали всі процесуальні документи в паперовій формі, то ідентифікаційні дані осіб підлягали внесенню до автоматизованої системи діловодства працівником суду. Перевірка цих даних, в умовах заперечення щодо отримання електронного примірника судового рішення суду через підсистему «Електронний суд», може бути здійснена лише за допомогою відомостей електронних справ.

Повідомлення про доставлення електронної копії судового рішення в електронний кабінет суб'єкта владних повноважень є належним доказом його вручення, тому підлягає долученню до матеріалів справи, що формується в паперовому вигляді (у разі розгляду справи в паперовій формі). Якщо таке повідомлення не містить усіх відомостей щодо особи, якій було направлено електронний документ, зокрема її ідентифікаційних даних, така інформація, у випадку заперечення особою факту отримання документів через підсистему «Електронний суд», підлягає перевірці за допомогою автоматизованої системи діловодства суду шляхом витребування та дослідження електронних справ, що забезпечується функціоналом автоматизованої системи діловодства суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 лютого 2023 року у справі № 340/9054/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108835168>.

1.5. Про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість

Відносини платника податків з розпорядником бюджетних коштів і з постачальниками товарів / послуг існують у межах виконання бюджетної програми. Отримані з бюджету грошові кошти за кодом бюджетної класифікації можна використовувати лише на цілі, зумовлені бюджетною програмою. Такі кошти мають ознаки невідплатності та безповоротності, за своїм характером для платника не є компенсацією вартості товарів / послуг, що постачаються. У платника не виникає ані об'єкт оподаткування, ні обов'язок відображення в податковій декларації з податку на додану вартість отримання бюджетних коштів, які не пов'язані з компенсацією вартості поставлених товарів / послуг. У цьому разі платник не має правових підстав для визначення податкових зобов'язань з податку на додану вартість у зв'язку з відсутністю об'єкта оподаткування податком на додану вартість

07 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державного підприємства «Служба місцевих автомобільних доріг» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2022 року у справі № 420/18420/21 (провадження № К/990/34904/22) за позовом Державного підприємства «Служба місцевих автомобільних доріг» до Головного управління Державної податкової служби в Одеській області про визнання протиправним і скасування рішення про відмову в анулюванні реєстрації платником податку на додану вартість, зобов'язання анулювати реєстрацію як платника податку на додану вартість.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Упродовж останніх 12 місяців звітного періоду платник задекларував обсяг постачання в сумі 889 484 612,40 грн у пункті 4.1 декларацій з податку на додану вартість за червень 2020 року – травень 2021 року як декларування податкових зобов'язань з податку на додану вартість, що нараховуються згідно з вимогами підпункту «а» пункту 198.5 статті 198 Податкового кодексу України у зв'язку з використанням придбаних товарів / послуг в операціях, що не є об'єктом оподаткування. Контролюючий орган відмовив в анулюванні реєстрації платником податку на додану вартість у зв'язку невідповідністю вимогам підпункту «а» пункту 184.1 статті 184 Податкового кодексу України. Не погоджуючись з таким висновком, платник указав, що загальна вартість оподатковуваних товарів / послуг, що були надані за 12 місяців, дорівнювала нулю, оскільки він є одержувачем бюджетних коштів, які потім перераховуються підрядникам за виконані роботи, а також на витрати, пов'язані з утриманням підприємства, тобто метою його діяльності не є отримання прибутку.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням від 22 липня 2022 року задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що відносини між платником і державними органами є бюджетними, а не цивільно-правовими, у зв'язку з чим не можуть визначатися як операції з постачання товарів / послуг та не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість. З урахуванням відсутності об'єкта

оподаткування податком на додану вартість, платник не має правових підстав для визначення податкових зобов'язань з податку на додану вартість. Задекларований платником у рядку 4.1 декларації з податку на додану вартість показник не вказує на здійснення операцій з постачання товарів / послуг, що підлягають оподаткуванню.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції, відмовивши в задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції виходив з відсутності законодавчо встановлених підстав для анулювання реєстрації платником податку на додану вартість, оскільки у період з червня 2020 року по травень 2021 року платник подавав до контролюючого органу декларації з податку на додану вартість, у яких самостійно задекларував суми обсягу постачання товарів / послуг. Оскільки загальна вартість оподатковуваних товарів / послуг, які надавав платник за останні 12 календарних місяців, що передують зверненню із заявою про анулювання реєстрації, сукупно перевищує 1 000 000 грн, то платник не відповідає закріпленій у підпункті «а» пункту 184.1 статті 184 Податкового кодексу України умові щодо анулювання реєстрації платника податку на додану вартість.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Відносини платника податків з розпорядником бюджетних коштів і з постачальниками товарів / послуг існують в межах виконання бюджетної програми. Отримані з бюджету грошові кошти за кодом бюджетної класифікації можна використовувати лише на цілі, передбачені бюджетною програмою. Такі кошти мають ознаки невідплатності та безповоротності, за своїм характером для платника не є компенсацією вартості товарів / послуг, що постачаються.

У платника не виникає ані об'єкт оподаткування, ні обов'язок відображення в податковій декларації з податку на додану вартість отримання бюджетних коштів, які не пов'язані з компенсацією вартості поставлених товарів / послуг. У цьому разі платник не має правових підстав для визначення податкових зобов'язань з податку на додану вартість у зв'язку з відсутністю об'єкта оподаткування податком на додану вартість.

Задекларований платником показник у рядку 4.1 декларації з податку на додану вартість за звітний період – не вказує на здійснення операцій з постачання товарів / послуг, що підлягають оподаткуванню, а призначений лише для декларування податкових зобов'язань з податку на додану вартість, які нараховуються згідно з вимогами підпункту «а» пункту 198.5 статті 198 Податкового кодексу України у зв'язку з використанням придбаних товарів / послуг в операціях, що не є об'єктом оподаткування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 лютого 2023 року у справі № 420/18420/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108835187>.

1.6. Про оподаткування податком на додану вартість, якщо ліквідовано основні виробничі або невиробничі засоби під час переміщення вантажів через лінії зіткнення

Предметом доказування під час вирішення спору про податкові зобов'язання з податку на додану вартість на підставі, зокрема, підпункту «г» пункту 198.5 статті 198 та підпункту 38.10 пункту 38 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України є обставини щодо дати придбання платником об'єктів залізничного рухомого складу (основних засобів) та місця їх знаходження станом на визначену дату. Придбання / спорудження основних засобів до такої дати та подальше їх знаходження на тимчасово окупованій території та/або території населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, є юридичними фактами, які згідно з нормою підпункту 38.10 пункту 38 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України виключають оцінку використання основних засобів в операціях, що не є господарською діяльністю платника податку на додану вартість

13 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків Державної податкової служби (Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків як правонаступника) на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 21 лютого 2020 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 04 серпня 2020 року у справі № 200/11022/19-а (провадження № К/9901/22701/20) за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Метінвест-Шіппінг» до Офісу великих платників податків Державної податкової служби про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Обґрунтовуючи підстави для нарахування платнику суми грошових зобов'язань з податку на додану вартість, контролюючий орган указав на порушення підпункту «г» пункту 198.5 статті 198 і підпункту 38.10 пункту 38 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України та зазначив, що із загальної кількості локомотивів, вагонів, напіввагонів, цистерн (272 одиниці), які перебувають на тимчасово окупованій території та залишаються заблокованими на непідконтрольній Україні території, 151 одиниця залізничного рухомого складу є необоротними активами, що призначаються для використання (або почали використовуватися) в операціях, що не є господарською діяльністю платника, враховуючи, що 147 вагонів, напіввагонів, цистерн були придбані до 14 квітня 2014 року і станом на 01 січня 2017 року знаходилися на території України, а 4 локомотиви були придбані після 15 квітня 2014 року. Не погоджуючись із цим висновком, платник зауважив, що відсутні підстави для такої кваліфікації його активів (вагонів, напіввагонів, цистерн, тепловозів), оскільки переміщення вантажів через лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей було припинено на підставі Указу Президента від 15 березня 2017 року № 62/2017 «Про введення в дію рішення Ради національної безпеки та оборони України від 15 березня 2017 року про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним

загрозам національній безпеці України». Неможливість переміщення вантажів у розумінні пункту 198.5 статті 198 Податкового кодексу України не є ні використанням активів в операціях, не пов'язаних із господарською діяльністю, ні операцією постачання, переведення до складу невиробничих необоротних активів. Нарахування резерву знецінених активів не підпадає під визначення операції з постачання товарів / послуг, а тому зазначена операція не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій прирівняли до факту викрадення основних засобів, порядок податкового обліку в разі якого встановлено нормою пункту 189.9 статті 189 Податкового кодексу України, факт звернення платника до відділу поліції із заявою про вчинення кримінального злочину, у якій зазначено що невстановлені особи незаконно заволоділи майном, яке знаходилося на тимчасово невідконтрольній органам державної влади України території Донецької області. Суди дійшли висновку, що основні засоби, які належать платнику, вибули з його володіння без його згоди, що є підставою для застосування пункту 189.9 статті 189 цього Кодексу.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення в частині задоволення позову про збільшення суми грошового зобов'язання з податку на додану вартість, застосування штрафних (фінансових) санкцій та зменшення від'ємного значення суми податку на додану вартість та відмовивши в цій частині в задоволенні позову. В іншій частині оскаржувані судові рішення були залишені без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом доказування під час вирішення спору про податкові зобов'язання з податку на додану вартість на підставі, зокрема, підпункту «г» пункту 198.5 статті 198 та підпункту 38.10 пункту 38 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України є обставини щодо дати придбання платником об'єктів залізничного рухомого складу (основних засобів) та місця їх знаходження станом на визначену дату. Придбання / спорудження основних засобів до такої дати та подальше їх знаходження на тимчасово окупованій території та/або території населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, є юридичними фактами, які згідно з нормою підпункту 38.10 пункту 38 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України виключають оцінку використання основних засобів в операціях, що не є господарською діяльністю платника податку на додану вартість.

Ураховуючи підстави визначення платником зобов'язань з податку на додану вартість, обставини щодо вибуття вагонів, напіввагонів, цистерн з його володіння, що сталися на тимчасово окупованій території не мають юридичного значення для цієї справи та не впливають на результат вирішення спору по суті, за встановлених у справі фактів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 лютого 2023 року у справі № 200/11022/19-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109138615>.

1.7. Про процеси перетворення сировини, що є складовою господарської операції

Сировинні втрати є тією частиною сировини та матеріалів, яка безповоротно втрачається в процесі отримання продукту. Якщо за результатами судового оскарження зменшується сума завищення бюджетного відшкодування з податку на додану вартість, визначена платнику податковим повідомлення-рішенням, то цьому платнику направляється нове податкове повідомлення-рішення з відповідними коригуваннями суми бюджетного відшкодування. Такий алгоритм дій контролюючого органу встановлено не лише в разі скасування податкового повідомлення-рішення в повному обсязі

14 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків (як правонаступника Офісу великих платників податків Державної податкової служби) на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 22 червня 2021 року, додаткове рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 22 липня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 02 листопада 2021 року у справі № 640/3565/21 (провадження № К/9901/43421/21) за позовом Дочірнього підприємства з іноземними інвестиціями «Сантрейд» до Офісу великих платників податків Державної податкової служби про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами проведеної перевірки встановив порушення платником пункту 198.5 статті 198 і пункту 201.1 статті 201 Податкового кодексу України, оскільки сировину (соняшник) було втрачено, а така сировина була використана в подальших дохідних операціях платника, пов'язаних із господарською діяльністю. Платник зазначив, що встановлені порушення з невикористання в господарській діяльності виробничих втрат під час переробки насіння соняшника на олію та шрот є безпідставними, оскільки виробничі (сировинні) втрати, що виникають в процесі переробки насіння соняшника на готову продукцію, знаходяться в гранично допустимих межах, визначених технічними регламентами переробних підприємств, а вартість виробничих втрат належить до виробничої собівартості.

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що виробничі (сировинні) втрати платника в процесі переробки насіння соняшника на готову продукцію відповідають гранично допустимим межах, визначеним технічними регламентами переробних підприємств. Тому платник правомірно зарахував виробничі втрати сировини до собівартості готової продукції та необґрунтованим є висновок контролюючого органу про заниження зобов'язань з податку на додану вартість щодо операцій

з постачання послуг з переробки насіння з контрагентами. Додатковим рішенням суди задовольнили вимогу про стягнення витрат на професійну правничу допомогу.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінивши оскаржувані судові рішення в частині зменшення суми бюджетного відшкодування з податку на додану вартість та застосування штрафних (фінансових) санкцій та скасувавши оскаржуване податкове повідомлення-рішення в цій частині.

ОЦІНКА СУДУ

Сировинні втрати є тією частиною сировини та матеріалів, яка безповоротно втрачається в процесі отримання продукту. Згідно з пунктом 2.25 Порядку обліку сировини, матеріалів та готової продукції на підприємствах олійно-жирової галузі, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики України від 11 вересня 2009 року № 656, терміни «загальні втрати», «втрати олії в шроті (макусі), лушпинні» буквально не відповідають цим поняттям. Втрати олії в шроті (макусі), втрати олії в лушпинні є тією частиною олії, яка не витягується (а не втрачається) з насіння. До втрат як таких належать невраховані втрати. «Сировинні втрати» показують зміну ваги насіння шляхом зменшення вмісту сміття та вологи в процесі виробництва.

Якщо за результатами судового оскарження зменшується сума завищення бюджетного відшкодування з податку на додану вартість, визначена платнику податковим повідомленням-рішенням, то цьому платнику направляється нове податкове повідомлення-рішення з відповідними коригуваннями суми бюджетного відшкодування. Такий алгоритм дій контролюючого органу встановлено не лише у разі скасування податкового повідомлення-рішення в повному обсязі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2023 року у справі № 640/3565/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108969522>.

2. Митна справа

2.1. Про виконання митних формальностей під час здійснення транзитних переміщень

Якщо в деклараціях, оформлених митним органом, вказано трубопровідний транспорт, у якому безпосередньо перебуватимуть нафтопродукти в разі їх пред'явлення цьому органу як митниці призначення, а резервне місце доставки товарів для водного транспорту зазначено як зона митного контролю, до якої доставлятимуться товари після їх пропуску через митний кордон України з метою пред'явлення їх митному органу, то в такому разі митниця дотримала всіх необхідних формальностей щодо транзитних переміщень товарів із використанням відповідних декларацій, згідно з якими вантаж пропущено на митну територію України та направлено в митницю призначення, до місця доставки товарів для водного транспорту, а не трубопровідного

21 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Компанії «Маддокс» на рішення Херсонського окружного адміністративного суду від 09 жовтня 2018 року та постанову

П'ятого апеляційного адміністративного суду від 18 грудня 2018 року у справі № 2140/1782/18 (провадження № К/9901/2837/19) за позовом Компанії «Маддокс» до Митниці Державної фіскальної служби у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, за участю Державного підприємства «Підприємство із забезпечення нафтопродуктами», Енергетичної митниці Державної фіскальної служби як третіх осіб без самостійних вимог, про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У зоні діяльності митниці відсутній трубопровідний транспорт для переміщення нафтопродуктів, місця митного контролю нафтопродуктів та інші місця для вивантаження нафтопродуктів, визначені законодавством. У деклараціях, оформлених митницею, транспортом у якому безпосередньо перебуватимуть товари при їх пред'явленні енергетичній митниці як митниці призначення, зазначено трубопровідний транспорт, а зоною митного контролю, до якої доставлятимуться товари після їх пропуску через митний кордон України з метою пред'явлення їх митному органу вказано резервне місце доставки товарів Енергетичної митниці Державної фіскальної служби для водного транспорту. Митниця відправлення виконала всі необхідні митні формальності щодо транзитних переміщень товару. Відповідно до попередніх митних декларацій вантаж було пропущено на митну територію України та направлено у митницю призначення в місце доставки товарів енергетичної митниці для водного транспорту, а не трубопровідного. Суть спору полягала в нездійсненні пропуску на митну територію України дизельного палива, що належить платнику і ненаданні дозволу на вивантаження зазначених товарів з судна. Контролюючий орган вказав, що у нього не було законодавчих підстав для виконання митних формальностей, необхідних для надання права на користування та/або розпорядження товарами, щодо яких здійснюється митне оформлення, відповідно до заявленої мети.

Херсонський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контролюючий орган дотримав усіх необхідних митних формальностей під час здійснення транзитних переміщень товарів з використанням попередньої митної декларації, тому вантаж було пропущено на митну територію України та направлено у місце доставки товарів для водного транспорту.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо в деклараціях, оформлених митним органом, транспортом у якому безпосередньо перебуватимуть нафтопродукти при їх пред'явленні цьому органу як митниці призначення, зазначено трубопровідний транспорт, а зоною митного контролю, до якої доставлятимуться товари після їх пропуску через митний кордон України з метою пред'явлення їх митному органу вказано резервне місце доставки товарів для водного транспорту, то митниця здійснила всі необхідні формальності щодо транзитних переміщень товарів, із використанням відповідних декларацій,

згідно з якими вантаж пропущено на митну територію України та направлено у митницю призначення в місце доставки товарів для водного транспорту, а не трубопровідного.

Правова оцінка не надається щодо правомірних чи неправомірних дій Енергетичної митниці Державної фіскальної служби України в контексті порушених прав та інтересів платника, якщо такий спір не є предметом розгляду у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 лютого 2023 року у справі № 2140/1782/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109117718>.

2.2. Про встановлення наявності або відсутності адміністративного правопорушення під час митного оформлення автомобіля

При ввезенні транспортного засобу посадові особи митного органу перевіряють документи особи, яка ввозить транспортний засіб. Ненадання документів для проведення вказаних дій чи надання документів іншій особі виключає можливість внесення в бази даних митного органу інформації щодо платника як особи, яка ввезла транспортний засіб у відповідному режимі «транзит». Посадова особа митного органу не зобов'язана безпосередньо слідкувати за процесом заповнення декларації

24 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу платника на постанову Суворовського районного суду м. Одеси від 16 березня 2017 року й ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 06 червня 2017 року у справі № 523/5738/16-а (провадження № К/9901/38512/18) за позовом платника до Заступника начальника Одеської митниці Державної фіскальної служби, Одеської митниці Державної фіскальної служби щодо скасування постанови про порушення митних правил.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Під час митного оформлення автомобіля, ввезеного в Україну з Болгарії під кермуванням платника, старший державний інспектор митного поста склав протокол про порушення платником митних правил, встановлених частиною першою статті 470 Митного кодексу України, оскільки ввезений цією особою інший транспортний засіб на митну територію України в режимі «транзит» перебував на митній території України з перевищенням строку, закріпленого статтею 95 Митного кодексу України. Платник стверджував, що документи для митного оформлення автомобіля, ввезеного в Україну в митному режимі «транзит», не подавав, митну декларацію власноручно не заповнював і також не подав, і йому не відомо ким та у який спосіб до митної декларації були внесені дані його документів. Водночас платник не заперечував, що перетнув державний кордон України на цьому авто, але наголошував, що здійснив це як пасажир, а не водій.

Суворовський районний суд м. Одеси постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні

позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник не підтвердив належними та допустимими доказами свої заперечення проти наданих митним органом та зібраних судом доказів, що підтверджують правомірність притягнення його до адміністративної відповідальності.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У випадку ввезення транспортного засобу посадові особи митного органу перевіряють документи особи, яка ввозить цей транспортний засіб. Ненадання документів для проведення вказаних дій чи надання документів іншої особи виключає можливість внесення в бази даних митного органу інформації щодо платника як особи, яка ввезла транспортний засіб у відповідному режимі «транзит».

Посадова особа митного органу не зобов'язана безпосередньо слідкувати за процесом заповнення декларації на підставі Порядку заповнення митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 2012 року № 614. Предметом доказування у цій справі є дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган чи його посадова особа встановлює наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винуватість особи в його вчиненні, а не порядок заповнення декларації платником під час декларування товару.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2023 року у справі № 523/5738/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109225286>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Судові рішення, прийняті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1.1. Про залежність порядку застосування та розрахунку суми штрафу, що застосовується Національним банком України, від понять «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу»

Порушення вимог законодавства з питань фінансового моніторингу та/або здійснення ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу охоплюється законодавством у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. У свою чергу поняття «ризикова діяльність» є більш ширшим поняттям та охоплює будь-яку банківську діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, яку за певними притаманними саме цій діяльності

ознаками Національний банк України може визначити ризиковою, із застосуванням до такого банку негативних наслідків – застосування заходів впливу. Поняття «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу» не є тотожними, визначаються й характеризуються різними ознаками та відповідно до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, в разі їх наявності, мають різні наслідки для банків

28 лютого 2023 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національного банку України (далі – відповідач, НБУ) на рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 24 грудня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 6 квітня 2021 року у справі № 640/9004/20 (провадження № К/9901/17966/21) за позовом Акціонерного товариства «РВС Банк» (далі – позивач, АТ «РВС Банк») про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі наказу НБУ від 30 серпня 2019 року № 436-но фахівцями Департаменту фінансового моніторингу з 2 вересня 2019 року по 27 вересня 2019 року здійснено позапланову виїзну перевірку АТ «РВС Банк» щодо дотримання останнім вимог законодавства України, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, метою якої було з'ясування стану виконання АТ «РВС Банк» вимог законодавства з питань фінансового моніторингу при здійсненні фінансових операцій клієнтів вказаного банку за період з 3 червня 2019 року по 27 червня 2019 року. За наслідками цієї перевірки складено довідку від 31.10.2019 № В/25-0010/84191/БТ, у якій зафіксовано, що виявлено ознаку здійснення АТ «РВС Банк» ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, а саме: проведення клієнтами банку фінансових операцій, що не мають документального підтвердження очевидної економічної доцільності (сенсу) та/або, якщо у банку немає документів (інформації) щодо реальних фінансових можливостей здійснення фінансових операцій клієнтів, або в разі невідповідності фінансових операцій клієнта наявним у банку документам (інформації) щодо фінансового стану та/або змісту діяльності (соціального статусу) клієнта.

Окрім того, за результатами безвиїзного нагляду з питань фінансового моніторингу АТ «РВС Банк» за період його діяльності з 1 липня 2018 року до 31 грудня 2018 року, який був здійснений НБУ та складений акт від 15 листопада 2019 року № В/25-0035/88622/БТ, в якому зафіксовано висновок, про те, що АТ «РВС Банк» здійснило неналежний аналіз фінансових операцій фізичних осіб – клієнтів з метою виявлення таких, що можуть наражати АТ «РВС Банк» на здійснення (залучення до здійснення) ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, та/або діянь, передбачених Кримінальним кодексом України, що свідчить про виявлення ознак здійснення позивачем ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, передбаченої абзацом чотирнадцятим пункту 3.3 глави 3

розділу I Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затвердженого постановою Правління НБУ від 17.08.2012 № 346 (далі – Положення № 346), а саме: участь банку (надання банком послуг) у проведенні фінансових операцій, характер або наслідки яких дають підстави вважати, що вони можуть бути пов'язані з виведенням капіталів, легалізацією кримінальних доходів, конвертацією (переведенням) безготівкових коштів у готівку, здійсненням фіктивного підприємництва, уникненням оподаткування тощо (зокрема, пов'язаних зі зняттям готівкових коштів, переказом коштів за кордон, купівлею-продажем цінних паперів, використанням рахунків осіб не за призначенням тощо).

Рішенням від 30 березня 2020 року № 173/БТ «Про накладення штрафу на АТ «РВС Банк» на підставі розгляду доповідної записки Департаменту фінансового моніторингу від 27.02.2020 № В/25-0012/15823/БТ щодо застосування заходів впливу до АТ «РВС Банк» за результатами позапланової виїзної перевірки, а також безвиїзного нагляду з питань фінансового моніторингу, Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем НБУ за фактом здійснення АТ «РВС Банк» ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, за ознаками, передбаченими абзацами тринадцятим та чотирнадцятим пункту 3.3 глави 3 розділу I Положення № 346, на позивача накладено штраф у розмірі 3 000 390,52 грн, який, на думку НБУ, є обґрунтованим з точки зору абзацу одинадцятого пункту 9.20 та абзацу першого пункту 9.32 глави 9 розділу II Положення № 346, та виходячи з розміру одного відсотка від суми зареєстрованого статутного капіталу банку, що є адекватним рівню загрози інтересам вкладників чи інших кредиторів АТ «РВС БАНК».

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 24 грудня 2020 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 6 квітня 2021 року, задовольнив позовні вимоги. Суди виходили з того, що рішення НБУ від 30 березня 2020 року № 173/БТ «Про накладення штрафу на АТ «РВС БАНК» прийнято не на підставі, не у межах повноважень та не у спосіб, що визначені Конституцією та законами України, а також необґрунтовано, оскільки НБУ у своїх твердженнях помилково ототожнив поняття «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу» та, відповідно, безпідставно застосував до позивача максимально можливий розмір штрафу, передбачений абзацом одинадцятим пункту 9.20 розділу II Положення № 346, який не містить санкції за здійснення банком ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, а лише встановлює граничну межу, яку не може перевищувати сума застосованих до банку штрафів в сукупності, а також здійснив розрахунок суми штрафу з урахуванням розміру зареєстрованого статутного капіталу банку на день вчинення порушення/день здійснення ризикової діяльності/останній день виявленого періоду здійснення ризикової діяльності згідно із пунктом 9.32 глави 9 розділу II Положення № 346, ознаки вчинення якої не було встановлено під час виїзного та безвиїзного нагляду відповідача.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 24 грудня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 6 квітня 2021 – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Судова колегія виходила з того, що фінансовий моніторинг – це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму, у якій НБУ як один з суб'єктів державного фінансового моніторингу України здійснює фінансовий моніторинг, щоб запобігти використанню банківської системи України для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. НБУ встановлює до банків та небанківських установ вимоги щодо протидії відмиванню незаконно отриманих доходів, у тому числі шляхом визначення переліку ознак ризикової діяльності банків у сфері фінансового моніторингу для ефективного здійснення заходів щодо запобігання використанню банків з протиправною метою та перевіряє їх дотримання.

Однак, у законодавстві відсутнє визначене поняття «ризикова діяльність банку», але ризики в банківській діяльності випливають із специфіки банківських операцій, що узгоджується із визначенням терміну банківської діяльності, що означає залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Тобто, банківська діяльність у будь-якому разі поєднана із ризиками, загальні питання аналізу та управління якими закріплено у статті 44 Закону України від 7 грудня 2000 року № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» (далі – Закон № 2121-III) та в Інструкції № 368. Лише здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку забороняється на законодавчому рівні та передбачає застосування до такого банку заходу впливу шляхом, зокрема накладення штрафу.

Отже, законодавство розмежовує поняття «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу» з огляду на те, що порушення вимог законодавства з питань фінансового моніторингу та/або здійснення ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу охоплюється законодавством у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. В свою чергу поняття «ризикова діяльність» є більш ширшим поняттям та охоплює собою будь-яку банківську діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, яку за певними притаманними саме цій діяльності ознаками, НБУ може визначити ризиковою, із застосуванням до такого банку негативних наслідків - застосування заходів впливу. Поняття «ризикова діяльність» та «ризикова діяльність у сфері фінансового моніторингу» не є тотожними, визначаються й характеризуються різними ознаками, та відповідно до Положення № 346, в разі їх наявності, мають різні наслідки для банків.

Верховний Суд дійшов висновку, що ознаки ризикової діяльності, визначені в пункті 3.3. глави 3 розділу I Положення № 346, мають досить нечіткий та загальний

характер й не містять об'єктивних критеріїв, тобто не відповідають вимогам «якості закону» та юридичної визначеності як складових принципу верховенства права, що не дозволяє банкам відокремлювати правомірну поведінку від протиправної та передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Закріплення в законодавстві нечітких ознак ризикової діяльності створює для банків небезпечну правову невизначеність, коли банк не може заздалегідь встановити, чи є відповідна діяльність забороненою, чи повинен банк заздалегідь припинити її здійснення та заборонити її клієнтам. З іншого боку, така правова невизначеність не виправдано розширює підстави для НБУ для застосування заходів впливу до банків за будь-яку правомірну дію виключно на підставі суб'єктивних суджень.

При цьому, нормами Положення № 346 та іншими нормами законодавства, які регулюють спірні правовідносини, також не визначено: які саме критерії/ознаки свідчать про очевидну економічну недоцільність/відсутність економічного сенсу фінансової операції клієнта, які саме заходи будуть вважатись «достатніми» для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів у разі установлення НБУ знак здійснення банками ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу.

Також в пункті 3.3. глави 3 розділу I Положення № 346 наводяться лише приблизні, а не конкретні ознаки діяльності, які, як визначено, «можуть бути» визнані НБУ ризиковими у негативному значенні. Більшість ознак - це загальний опис фінансових операцій банків та їх клієнтів без вказівки на конкретні фактори/критерії, що можуть свідчити про створення такими операціями надзвичайних та неприйнятних ризиків, загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Отже, з урахуванням змісту спірних правовідносин, їх правового регулювання та встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин, а також того, що НБУ сам своїми відомчими актами визначив та відокремив ознаки здійснення банком ризикової діяльності та ознаки здійснення банками ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, а також визначив відмінності щодо порядку застосування та розрахунку суми штрафу у разі вчинення банком порушень вимог законодавства з питань фінансового моніторингу та/або здійснення ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу та порядку застосування та розрахунку суми штрафу за здійснення банком ризикової діяльності, визначений відповідачем розмір штрафу не узгоджується з критеріями, визначеними у Положенні № 346, що є самостійною та достатньою підставою для скасування оспорюваного у цій справі рішення, у зв'язку із чим Верховний Суд погоджується із висновками судів попередніх інстанцій про задоволення позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 лютого 2023 року у справі № 640/9004/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109311649>.

2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

2.1. Умови, за яких підлягає застосуванню такий захід впливу, як анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності

Такий захід впливу, як анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності, може бути застосований до суб'єктів господарювання у сфері фінансових послуг лише на підставі перевірки виконання розпорядження про усунення порушення, як того вимагає Закон

01 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 13 листопада 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 березня 2020 року у справі № 640/17575/19 за позовом Товариства з додатковою відповідальністю "Страхова компанія "Фарлонг" до Національного Банку України про скасування розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

23 липня 2019 року Нацкомфінпослуг прийняло розпорядження № 1405 «Про усунення Товариством з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Фарлонг» порушень ліцензійних умов» за результатами розгляду акту проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), у якому зафіксовані порушення суб'єктом господарювання вимог ліцензійних умов та законодавства про фінансові послуги.

Листом від 07 серпня 2019 позивачем надано інформацію та відповідні підтверджуючі документи щодо виконання вимог Розпорядження № 1405.

19 серпня 2019 року Інспекційною групою Нацкомфінпослуг здійснено заходи щодо проведення позапланового заходу державного нагляду (контролю) Товариства з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Фарлонг», за результатом якого директору товариства вручено вимогу щодо надання інформації та документів.

Листом від 22 серпня 2019 року позивачем надано інформацію та відповідні підтверджуючі документи щодо дотримання нормативу платоспроможності та достатності капіталу, нормативу ризиковості операцій та нормативу якості активів станом на 05 серпня 2019 року, 07 серпня 2019 року, 09 серпня 2019 року та 13 серпня 2019 року. Вказано, що станом на 05 серпня 2019 року та 07 серпня 2019 року Товариство з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Фарлонг» виконано вимоги Розпорядження №1405.

23 серпня 2019 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг складено акт про невиконання позивачем вимог вказаного розпорядження.

27 серпня 2019 року Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг видала розпорядження №1602 «Про анулювання ліцензій на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) Товариству з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Фарлонг».

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій- без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з положеннями пункту 4 частини 1 статті 37 Закону України «Про страхування» уповноважений орган має право видавати приписи страховикам про усунення виявлених порушень вимог законодавства про страхову діяльність, а у разі їх невиконання зупиняти чи обмежувати дію ліцензій цих страховиків до усунення виявлених порушень або приймати рішення про відкликання ліцензій та виключення з державного реєстру страховиків (перестраховиків).

За вимогами частини 1 статті 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» перевірка виконання суб'єктом господарювання зокрема, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виданих за результатами проведення попереднього заходу органом державного нагляду (контролю) є самостійною підставою для здійснення позапланових заходів.

Разом з цим, у постановах Верховного Суду від 22 вересня 2020 року у справі № 826/11254/17, від 30 червня 2021 року у справі №640/18604/19 (предметом розгляду було також анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг) зроблено висновки про те, що анулювання ліцензії є найсуворішою санкцією, є одним із крайніх заходів впливу - адміністративно-господарською санкцією. Такий захід впливу може бути застосований до суб'єктів господарювання у сфері фінансових послуг лише на підставі перевірки виконання розпорядження про усунення порушення, як того вимагає Закон.

У цій справі, підставою для анулювання ліцензій Товариства з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Фарлонг» стало невиконання ним вимог Розпорядженням № 1405 від 23 липня 2019 року, у зв'язку з чим до позивача було застосовано положення пункту 5 частини 2 статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Як встановлено судами, позивачем у визначений розпорядженням №1405 термін, а саме 7 серпня 2019 року усунуто виявлені порушення, забезпечено наявність коштів для виконання ліцензійних умов та повідомлено відповідача про виконання вимог розпорядження.

Нацкомфінпослуг не заперечувало виконання позивачем розпорядження №1405 станом на 07 серпня 2019 року та дотримання страховою компанією нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій. Проте відповідач стверджував, що у межах

строку на виконання розпорядження, а саме 09 серпня і 13 серпня 2019 року вказані нормативи вже недотримано у повній мірі через накладення арешту на кошти позивача ухвалою Печерського районного суду міста Києва у справі №757/41819/19-к від 08 серпня 2019 року.

Утім, до прийняття рішення про анулювання ліцензії, позивач повідомив Нацкомфінпослуг про скасування арешту у межах позапланової перевірки про виконання розпорядження №1405, а також надав інформацію та відповідні підтверджуючі документи щодо дотримання нормативу платоспроможності та достатності капіталу, нормативу ризиковості операцій та нормативу якості активів після скасування арешту коштів.

Враховуючи викладене, Верховний Суд погодився з тим, що підстав для застосування до позивача найсуворішої санкцій у вигляді анулювання ліцензій на підставі саме пункту 5 частини 2 статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», у відповідача не було.

З приводу того, що позивач мав дотримуватись обов'язкових критеріїв та нормативів станом як на будь-яку дату вцілому, колегія суддів навела наступне мотивування.

У направленні на здійснення позапланового заходу державного нагляду (контролю) від 16 серпня 2019 року уточнено, що посадові особи Нацкомфінпослуг направляються до товариства для здійснення заходу контролю (нагляду) саме виконання вимог розпорядження №1405 за період з 23 липня 2019 року до 13 серпня 2019 року.

Водночас дотримання виконання фінансовою установою вимог ліцензійних умов має перевірятися в межах перевірки щодо дотримання ліцензійних умов (у цій справі така завершилася розпорядженням №1405), а не перевірки виконання попереднього розпорядження. Словосполучення «на будь-яку дату» не свідчить про те, що провівши один раз перевірку дотримання ліцензійних умов, можна безліч разів застосовувати санкції за невиконання розпорядження за результатами тієї перевірки.

За таких обставин, Верховний Суд вказав на те, що недотримання нормативу платоспроможності та достатності капіталу або інші порушення вимог законодавства про фінансові послуги, які, на переконання відповідача, мали місце після 19 липня 2019 року, повинні були досліджуватись окремо та в межах іншої перевірки.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 01 лютого 2023 року у справі № 640/17575/19 можна ознайомитись за посиланням - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108752095>.

2.2. Погодження історико-містобудівного обґрунтування належить до адміністративних послуг

Складання та погодження історико-містобудівного обґрунтування здійснюється виключно в контексті правовідносин, пов'язаних з адміністративною процедурою погодження проєктної документації.

З огляду на наведене дії Міністерства культури України щодо погодження історико-містобудівного обґрунтування нерозривно пов'язані з процедурою погодження проєктної документації, а тому також є адміністративною послугою.

Отже, Міністерство культури України при погодженні історико-містобудівного обґрунтування надає адміністративну послугу, необхідну для вирішення питань будівництва, реконструкції будівель і споруд у межах історичних ареалів населених місць України

14 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Обслуговуючого кооперативу «Житлово-будівельний кооператив "Нагірна 18/16"» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 жовтня 2019 року у справі № 640/22377/18 за позовом Обслуговуючого кооперативу «Житлово-будівельний кооператив "Нагірна 18/16"» до Міністерства культури України про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з актом обстеження містобудівної ситуації на території історичного ареалу міста Києва від 16 лютого 2018 року, працівниками контролюючого органу виявлено, що на земельній ділянці за АДРЕСА_1 зафіксовано облаштування будівельного майданчика, а саме: територія огорожена парканом та на вказаній території розташовано об'єкт незавершеного будівництва висотою 11 поверхів (продовжує будуватись), розміщені побутові та технологічні приміщення будівельників і охорони, наявні ознаки проведення масштабних земляних робіт.

За результатом перевірки електронної бази даних документообігу Міністерства культури України встановлено, що погоджень історико-містобудівних обґрунтувань, проєктів будівництва, реконструкцій, дозволів на проведення земляних робіт за цією адресою Міністерством не видавалось.

Міністерством культури України 23 лютого 2018 року видано припис, яким позивача зобов'язано негайно припинити проведення земляних та будь-яких інших будівельних робіт на об'єкті, які виконуються у межах історичного ареалу міста Києва з порушенням вимог частини 3 статті 32, статті 35 Закону України «Про охорону культурної спадщини» без відповідних погоджень та дозволів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини (Міністерства культурної спадщини України). Вжити заходів із приведення діяльності у відповідність до вимог законодавства у сфері охорони культурної спадщини.

12 вересня 2018 року позивач звернувся до Міністерства культури України із заявою про погодження історико-містобудівного обґрунтування щодо коригування проєкту будівництва житлового будинку, проте отримав письмову відмову.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва позов задоволено частково.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив задовольнив частково, змінив рішення суду апеляційної інстанції в мотивувальній частині.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі ключовими питаннями для її вирішення справи були: чи є погодження історико-містобудівного обґрунтування адміністративною послугою Міністерства культури України та підстави його надання; чи було погоджено Міністерством культури України історико-містобудівне обґрунтування позивача за принципом мовчазної згоди та його наслідки; правомірність проведення перевірки та винесення припису.

Щодо погодження історико-містобудівного обґрунтування та віднесення цього погодження до адміністративних послуг Суд, проаналізувавши положення Закону України «Про адміністративні послуги», Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 318, Методичних рекомендацій щодо розроблення історико-містобудівних обґрунтувань, затверджених наказом Міністерства культури України від 17.02.2012 № 122, зазначив наступне.

У зв'язку з тим, що історико-містобудівне обґрунтування (далі - ІМО) є складовою частиною проектної документації, погодження якої Міністерством культури України віднесено до адміністративних послуг (технологічна картка такої адміністративної послуги затверджена додатком № 18 до наказу МКТ від 17.07.2014 № 562), правовідносини, що виникають між Міністерством культури України та заявником, стосовно погодження ІМО також є адміністративною послугою.

Розроблення ІМО передує підготовці проектної документації на будівництво, реконструкцію будівель і споруд у межах історичних ареалів.

Отже, складання та погодження ІМО здійснюється виключно в контексті правовідносин, пов'язаних із адміністративною процедурою погодження проектної документації.

З огляду на наведене, дії Міністерства культури України щодо погодження ІМО нерозривно пов'язані із процедурою погодження проектної документації, а тому також є адміністративною послугою.

За таких умовиводів, Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що Міністерство культури України при погодженні історико-містобудівного обґрунтування надає адміністративну послугу необхідну для вирішення питань будівництва, реконструкції будівель і споруд у межах історичних ареалів населених місць України.

Надаючи відповідь на питання, чи було погоджено Міністерством культури України історико-містобудівне обґрунтування позивача за принципом мовчазної згоди, Верховний Суд виходив з наступного.

Відповідно до вимог статей 4, 10 Закону України «Про адміністративні послуги» суб'єкт, який надає адміністративну послугу зобов'язаний дотримуватися принципів законності та юридичної визначеності, відкритості та прозорості, оперативності та своєчасності, неупередженості та справедливості, а граничний

строк надання адміністративної послуги не може перевищувати 30 календарних днів з дня подання суб'єктом звернення заяви та документів, необхідних для отримання послуги.

У відповідності до положень Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», принцип мовчазної згоди (згідно з яким суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без отримання відповідного документа дозвільного характеру) можна застосувати у випадку, коли у визначений термін відповідним органом не прийнято рішення про видачу або відмову у видачі документа дозвільного характеру, або відповідного погодження. При цьому аналіз норм цього Закону свідчить, що іншою умовою застосування цього принципу, є подання суб'єктом господарювання повного пакету документів.

Оцінюючи цей принцип, Суд взяв до уваги, що відповідно до частини першої статті 4-1 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» порядок проведення дозвільної (погоджувальної) процедури, переоформлення та анулювання документів дозвільного характеру центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням відповідного дозвільного органу, погодженим з уповноваженим органом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Проте Порядок погодження ІМО, визначений пунктом 11 Наказу № 122, не передбачає строків погодження ІМО.

Водночас Верховний Суд зауважив, що дотримання чітких строків надання адміністративних послуг є запорукою уникнення корупційної загрози в діях органів державної влади.

За таких обставин, Суд визнав, що для вирішення цієї справи, варто керуватися граничними строками, передбаченими статтею 10 Закону України «Про адміністративні послуги», згідно якої строк надання адміністративної послуги не може перевищувати 30 календарних днів з дня подання суб'єктом звернення заяви та документів, необхідних для отримання послуги.

Судами встановлено, що вищевказаний строк сплив 19.10.2018, тобто до 22.11.2018 (дати винесення відповідного рішення Міністерством культури України).

Проте, це свідчить виключно про сплив часу у суб'єкта владних повноважень для вчинення відповідної дії, як однієї з умов для застосування принципу мовчазної згоди.

У пункті 64 постанови від 26.06.2018 у справі № 826/2810/17 Верховний Суд наголосив, що принцип мовчазної згоди може бути застосований за умови, якщо суб'єктом господарювання дотримані всі вимоги законодавства, а у суб'єкта владних повноважень відсутня альтернатива у прийнятті або не прийнятті позитивного рішення за зверненням такого суб'єкта господарювання.

Відповідно до частини п'ятої статті 4-1 Закону «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» підставами для відмови у видачі документа дозвільного характеру у тому числі (...) є подання суб'єктом господарювання неповного пакета

документів, необхідних для одержання документа дозвільного характеру, згідно із встановленим вичерпним переліком.

Відповідач листом від 22 листопада 2018 року відмовив у погодженні історико-містобудівного обґрунтування та висловило готовність повернутись до його (історико-містобудівного обґрунтування) розгляду після доповнення матеріалів містобудівними умовами та обмеженнями забудови земельної ділянки (подання неповного пакету документів).

За такого правового регулювання судом першої інстанції правильно зроблений висновок, що Міністерством культури України не було дотримано строку погодження ІМО, проте колегія суддів наголосила на тому, що у суду першої інстанції не було правових підстав вважати, що ІМО погоджено за принципом мовчазної згоди.

Щодо підстав проведення перевірки, процедури її проведення, правомірності винесення припису та пріоритетності законів, які регламентують ці правовідносини, Верховний Суд вказав на неправильне застосування судом першої інстанції до спірних правовідносин положень Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

На погляд Суду, відповідач фактично не здійснював захід державного контролю, оскільки не перебував на території будівництва, не здійснював перевірку суб'єкта містобудівної діяльності, а лише вживав охоронних заходів шляхом проведення візуального огляду та керуватися у своїй діяльності приписами спеціального закону, а саме Закону України «Про охорону культурної спадщини».

З аналізу норм законодавства, якими врегульовані спірні правовідносини, в зонах охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць, занесених до Списку історичних населених місць України, установлений особливий режим регулювання забудови. Зокрема, у таких зонах забороняється проведення будівельних робіт без попереднього отримання дозволу в органах охорони культурної спадщини, зокрема, Міністерства культури та інформаційної політики України як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини.

Відповідач у цій справі є контролюючим органом уповноваженим здійснювати контроль за дотриманням суб'єктами господарювання вимог законодавства в галузі охорони культурної спадщини, зокрема шляхом проведення перевірок та оглядів а також приймати обов'язкові до виконання суб'єктами господарювання рішення.

Верховний Суд зауважив, що у відповідності до положень ЗУ «Про охорону культурної спадщини» будівельні роботи у зоні історико-культурного значення можуть здійснюватися суб'єктами господарської діяльності тільки на підставі проектної документації, погодженої з органом охорони культурної спадщини, і відповідного дозволу такого органу.

З урахуванням зазначеного, Верховний Суд погодився із висновком суду апеляційної інстанції щодо правомірності припису Міністерства культури України та відсутності підстав вважати історико-містобудівне обґрунтування погодженим.

Водночас мотивувальну частину постанови суду апеляційної інстанції щодо наслідків пропуску строку розгляду подання та оцінки підстав відмови

у його погоджені необхідно змінити з урахуванням висновків Верховного Суду, викладених у цій постанові.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2023 року у справі № 640/22377/18 можна ознайомитись за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109005581>.

2.3. Граничність терміну надання працівнику відпустки без збереження заробітної плати

Чинним трудовим законодавством не передбачено право роботодавця надавати працівнику відпустку без збереження заробітної плати в розмірі, більшому ніж 15 календарних днів на рік, навіть за наявності бажання працівника отримати зазначений вид відпустки у збільшеному розмірі

14 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Територіальне управління Держпраці у Полтавській області на постанову Полтавського окружного адміністративного суду від 30 травня 2017 року та ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 03 серпня 2017 року у справі № 816/439/17 (провадження № К/9901/35240/18) за позовом фізичної особи - підприємця ОСОБА_1 до Управління Держпраці у Полтавській області про визнання протиправною та скасування постанови про накладення штрафу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 08.02.2017 по 23.02.2017 Управлінням Держпраці у Полтавській області проведено позапланову перевірку ФОП ОСОБА_3 на підставі повідомлення Пенсійного фонду України та за наявності загальної згоди Департаменту з питань праці Держпраці України на проведення позапланових перевірок.

Перевіркою виявлено порушення, зокрема, вимог статті 84 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України), та статті 26 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР (далі – Закон № 504) щодо тривалості відпустки без збереження заробітної плати за сімейними обставинами наданої працівнику перевищує 15 календарних днів на рік. Так відповідно до наказу від 09.11.2016 ОСОБА_2 надана відпустка без збереження заробітної плати у зв'язку із сімейними обставинами тривалістю 22 календарних днів з 09.11.2016 по 30.11.2016 (на підставі заяви ОСОБА_2 від 09.11.2016).

За результатами перевірки складений акт позапланової перевірки від 23.02.2017.

За наслідками розгляду висновків вказаного акту, яким встановлено порушення ФОП ОСОБА_1 частини другої статті 84 КЗпП України та статті 26 Закону № 504, керуючись підпунктом 54 пункту 4 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96, та на підставі абзацу 8 частини другої статті 265 КЗпП України вирішено накладити на ФОП ОСОБА_1 штраф у розмірі 3200 грн., про що начальником Управління Держпраці у Полтавській області винесено постанову від 07.03.2017.

Не погодившись із вказаним рішенням позивач звернувся до суду.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задоволено. Задовольняючи позовну вимогу, суд першої інстанції виходив з того, що грубим порушенням законодавства про працю можна розцінити примусове відправлення працівника в означену відпустку, а не будь-яке формальне порушення закону, яке не призвело до порушення прав працівника, а навпаки сприяло підвищенню його соціального захисту. В аналізованому випадку перевіркою не встановлено примусового відправлення ФОП ОСОБА_1 працівника ОСОБА_2 у відпустку без збереження заробітної плати у примусовому порядку. Тож навряд чи можна говорити про порушення трудових прав працівника. Свої права як роботодавця позивач також явно не вважає порушеними.

З огляду на зазначене суд дійшов висновку, що відповідач у даному випадку застосував суто формальний підхід у питанні притягнення позивача до відповідальності та використав свої владні управлінські функції без легітимної мети, тобто з використанням своїх повноважень не з тією метою, з якою вони надані.

Суд апеляційної інстанції погодився з цими висновками.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Трудовим законодавством передбачене надання двох видів відпусток без збереження заробітної плати: 1) відпусток, наданих працівникам у силу суб'єктивного права, яке належить їм за законом; 2) відпусток без збереження заробітної плати, наданих за погодженням сторін.

Так, абзацом другим статті 84 Кодексу законів про працю та статтею 26 Закону України «Про відпустки» передбачена можливість отримання працівником (за його ініціативою) відпустки без збереження заробітної плати тривалістю не більше 15 календарних днів на рік за наявності у нього сімейних обставин або інших причин для її надання за обумовленою угодою з роботодавцем.

Судами попередніх інстанцій при задоволенні позовних вимог зроблено акцент на тому, що у листі Міністерства соціальної політики у від 19.09.2013 р. № 416/13/116-13 «Про надання роз'яснення» зазначено, що відпустка без збереження заробітної плати, що надається працівникові в обов'язковому порядку (стаття 25 Закону), та відпустка без збереження заробітної плати за згодою сторін (стаття 26 Закону) надаються лише за бажанням працівника, а не з ініціативи роботодавця.

Тобто примусове відправлення працівників у відпустки без збереження заробітної плати є грубим порушенням законодавства про працю, за що роботодавця в установленому порядку має бути притягнуто до відповідальності.

З огляду на те, що в даному випадку перевіркою не було встановлено відправлення ФОП ОСОБА_1 працівника ОСОБА_2 у відпустку без збереження заробітної плати у примусовому порядку, суди попередніх інстанцій дійшли висновку,

що трудові права працівника не були порушені то і підстав для притягнення позивача до відповідальності не має.

З даного приводу, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що винятки щодо застосування (дії) статті 84 КЗпП України та статті 26 Закону № 504 у трудових відносинах визначені пунктом 9 Перехідних положень Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII.

Так, вказаним пунктом визначено, що керівникам органів виконавчої влади та інших державних органів, зокрема, надано право у межах бюджетних призначень без згоди та попередження працівників встановлювати для них режим роботи на умовах неповного робочого часу та надавати відпустки без збереження заробітної плати на визначений цими керівниками термін.

Установлено, що під час здійснення органами виконавчої влади та іншими державними органами цих заходів: положення статті 26 Закону № 504 та статей 32, 56 та 84 КЗпП України (у частині обмеження терміну відпустки без збереження заробітної плати, необхідності повідомлення не пізніше ніж за два місяці та погодження з працівником встановлення режиму роботи на умовах неповного робочого часу) не застосовуються.

Водночас, як вже зазначалося, під час перевірки ФОП ОСОБА_1, працівниками відповідача було встановлено, що позивачем на підставі наказу від 09.11.2016 надана ОСОБА_2 відпустка без збереження заробітної плати у зв'язку із сімейними обставинами тривалістю 22 календарних днів з 09.11.2016 по 30.11.2016 (на підставі заяви ОСОБА_2 від 09.11.2016).

З огляду на наведене, колегія суддів дійшла висновку, що винятки застосування положень статті 26 Закону № 504 та статті 84 КЗпП України не розповсюджуються на трудові відносини які виникли між позивачем та працівником ОСОБА_2 .

Таким чином, діючим законодавством на час спірних правовідносин, умов за яких позивач мав право надати даний вид відпустки (у зв'язку із сімейними обставинами) у розмірі більшому ніж 15 календарних днів на рік, не встановлено.

Крім того, Верховний Суд зазначив, що нормами законодавства чинними на час спірних відносин, не ставилось у залежність від бажання працівника отримати зазначений вид відпустки, кількість можливих отриманих днів такої відпустки.

Ураховуючи викладене, колегія суддів дійшла висновку, що ФОП ОСОБА_1 надавши ОСОБА_2 відпустку без збереження заробітної плати у зв'язку із сімейними обставинами тривалістю 22 календарних днів діяла поза межами діючого трудового законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 лютого 2023 року у справі № 816/439/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108998051>.

2.4. Відсутність підстав для виключення квартири, наданої військовослужбовцю, з числа службових у разі ініціювання цього питання колишнім членом сім'ї військовослужбовця

Колишні члени сім'ї військовослужбовця не мають права ініціювати питання про зняття статусу «службова» з квартири, наданої військовослужбовцю, оскільки наявність підстав для виключення квартири з числа службових вирішується на момент звернення за вирішенням такого питання, а не на момент надання військовослужбовцю службового житла. Ініціатором цього звернення може бути лише військовослужбовець, якому надано відповідне житло

20 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 29 січня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 04 квітня 2018 року у справі № 820/7/16 (провадження № К/9901/49143/18) за позовом ОСОБА_1 до Східного регіонального управління Державної прикордонної служби України про зобов'язання відповідача надати жиле приміщення для постійного проживання ОСОБА_2, ОСОБА_1, ОСОБА_3, спільному сину ОСОБА_4 шляхом клопотання перед виконавчим комітетом Харківської міської ради про зняття статусу "службова" з квартири за адресою АДРЕСА_1 для подальшої приватизації (одна з позовних вимог).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На засіданні житлової комісії Харківського прикордонного гарнізону постановлено виділити 3-кімнатну квартиру сім'ї прапорщика ОСОБА_2, склад сім'ї 4 особи. Відповідно до рішення виконавчого комітету Московської районної ради м. Харкова від 24.10.2006, вказану квартиру, включено до складу службової житлової площі Східного регіонального управління Державне прикордонної служби України (місце проходження військової служби ОСОБА_2).

У зв'язку з тим, що квартира є службовою житловою площею, відповідно до вимог ст. 122 Житлового кодексу, ОСОБА_2, як військовослужбовцю було видано спеціальний ордер на право тимчасового користування службовим житловим приміщенням, в тому числі і на право тимчасового користування службовою квартирою для позивача по справі - ОСОБА_1, як члена сім'ї військовослужбовця.

Між Східним регіональним управлінням Державної прикордонної служби України та прапорщиком ОСОБА_2 також було укладено договір найму службового житла (спірної квартири) в будинку державного громадського житлового фонду України від 29.12.2006, яким були визначені права та обов'язки наймача (ОСОБА_2) та наймодавця (Східного регіонального управління Державної прикордонної служби України).

Рішенням Московського районного суду міста Харкова від 17.06.2010 по справі №2-10303/10 розірвано шлюб між ОСОБА_2 та ОСОБА_1.

23.12.2010 на засіданні житлової комісії Харківського прикордонного гарнізону Східного регіонального управління ДПСУ постановлено розглянувши рапорт прапорщика ОСОБА_2 та надані документи, у зв'язку з розірванням шлюбу між військовослужбовцем ОСОБА_2 та ОСОБА_1, громадянку ОСОБА_1 та її дочку ОСОБА_3 з квартирної обліку виключено; склад сім'ї змінено на 2 чоловіки (ОСОБА_2, син ОСОБА_4).

12.09.2015 представник ОСОБА_1 звернувся до відповідача з заявою про розгляд питання про зняття статусу "службова" з квартири (тобто надати житло для постійного проживання) за адресою: АДРЕСА_1, яка отримана у спільному шлюбі для подальшої приватизації та поділу майна між ОСОБА_1 та ОСОБА_2, з підстав того, що ОСОБА_2 вже має вислугу років на військовій службі більше 20 років.

Згідно витягу з протоколу №13 від 30.11.2015 (пункт 8) засідання житлової комісії Харківського прикордонного гарнізону було вирішено відмовити громадянці ОСОБА_1 в знятті статусу "службова" з квартири АДРЕСА_1.

Не погодившись із такою відмовою, позивач звернулася до суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що від старшого прапорщика ОСОБА_2, як від наймача не надходило будь-яких звернень та клопотань щодо зняття статусу службової з спірної квартири, а позивач не є військовослужбовцем, і на час звернення з цим позовом до суду не є членом сім'ї військовослужбовця, тому її права відповідачем не порушено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що спірні у цій справі правовідносини пов'язані із захистом житлових прав, які на думку позивача порушені протиправними рішеннями та діями відповідача. Згідно з усталеною судовою практикою Великої Палати Верховного Суду такий спір мав би вирішуватися судами цивільної юрисдикції.

Водночас, враховуючи тривалий розгляд справи судами попередніх інстанцій (з 2016 року), а також те, що питання належності даного спору до юрисдикції адміністративних судів та можливості його вирішення за правилами Кодексу адміністративного судочинства України було предметом розгляду у цій справі і з цього питання прийнято процесуальні рішення, тому Верховний Суд визнав за необхідне розглянути справу і прийняти остаточне рішення в рамках даного провадження за правилами адміністративного судочинства.

Такий підхід відповідає висновкам Великої Палати Верховного Суду у справі у постанові від 29.08.2018 у справі № 463/624/14-а.

Відповідно до частини першої статті 12 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" від 20.12.1991 № 2011-XII (далі - Закон № 2011-XII) держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для

отримання жиле приміщення на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР та іншими нормативно-правовими актами.

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби) та члени їх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства.

Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. Такі жилі приміщення або грошова компенсація надаються їм один раз протягом усього часу проходження військової служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Відповідно статті 12 Закону № 2011-XII Кабінет Міністрів України постановою від 03.08.2006 № 1081 затвердив Порядок забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями (далі – постанова КМУ № 1081).

Під час розгляду справи встановлено, що шлюб між позивачем та військовослужбовцем ОСОБА_2 розірвано, позивач не є членом сім'ї військовослужбовця і учасником правовідносин пов'язаних з наданням військовослужбовцям службового житла для постійного проживання та виведення їх з числа службових, а сам військовослужбовець питання виключення квартири з числа службових не ініціював.

Покликання позивачки в обґрунтування касаційної скарги на те, що на цей час у ОСОБА_2 уже є вислуга 20 років і відповідачем порушено вимоги статті 12 Закону № 2011-XII та прийнятої на її виконання постанови КМУ № 1081 є безпідставним, оскільки за змістом статті 1 Закону його дія поширюється лише на військовослужбовців (прирівняних до військовослужбовців категорій) та членів їх сімей.

Оскільки судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач з 2010 року не є членом сім'ї позивача, то дія Закону № 2011-XII та прийнятої на її виконання постанови КМУ № 1081 з цього часу на неї не поширюються.

Також безпідставним є покликання позивачки на те, що службова квартира надавалась військовослужбовцю на всіх членів його сім'ї, оскільки наявність підстав для виключення квартири з числа службових вирішується на момент звернення за вирішенням такого питання, а не на момент надання військовослужбовцю службового житла.

За таких обставин суди попередніх інстанцій обґрунтовано дійшли висновку щодо правомірності дій відповідача та прийняли рішення про відмову в задоволенні позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 лютого 2023 року у справі № 820/7/16 можна ознайомитися за посиланням –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109090160>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Застосування статті 236 Кодексу законів про працю України в разі затримки виконання рішення про поновлення на роботі не залежить від оскарження такого рішення суду в апеляційному порядку

Інститут звернення рішення суду до негайного виконання покликаний забезпечувати швидкий і реальний захист прав працівника. Цей інститут не заперечує можливості скасування в апеляційному порядку рішення, допущеного до негайного виконання, проте на стадії апеляційного оскарження віддає перевагу інтересам працівника.

У разі затримки виконання рішення про поновлення на роботі факт подальшого скасування цього рішення в апеляційному порядку не позбавляє особу права на отримання середнього заробітку або різниці в заробітку за час затримки виконання рішення та, відповідно, не звільняє роботодавця від обов'язку здійснити таку виплату

15 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Рівненського окружного адміністративного суду від 16 травня 2022 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 6 вересня 2022 року у справі № 460/16522/21 за позовом ОСОБА_1 до Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Західного регіону про стягнення середнього заробітку за час затримки виконання рішення

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5 липня 2021 року Рівненський окружний адміністративний суд ухвалив рішення у справі №460/6002/20 за позовом ОСОБА_1 до Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Західного регіону про визнання протиправним і скасування наказу, зобов'язання вчинення дій, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Указане рішення суду було звернуте до негайного виконання в частині поновлення на посаді та присудження виплати заробітної плати за час вимушеного прогулу в межах суми стягнення за один місяць.

27 липня 2021 року Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері Західного регіону видала наказ, яким поновила позивача в органах прокуратури та наказала виплатити середній заробіток за час вимушеного прогулу у межах суми стягнення за один місяць.

18 серпня 2021 року Рівненський окружний адміністративний суд за заявою ОСОБА_1 в порядку статті 383 КАС України постановив окрему ухвалу у справі №460/6002/20 про виявлені порушення закону суб'єкта владних повноважень Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Західного регіону, відповідно до якої: визнано протиправним пункт 2 наказу Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Західного регіону від 27 липня 2021 року №486к

в частині поновлення ОСОБА_1 на посаді; для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли встановленому судом порушенню закону, зобов'язано Спеціалізовану прокуратуру у військовій та оборонній сфері Західного регіону поновити ОСОБА_1 на посаді відповідно до рішення суду від 5 липня 2021 року у справі №460/6002/20.

Згодом суд апеляційної інстанції переглянув рішення суду першої інстанції та скасував його у певній частині позовних вимог. Крім того судом апеляційної інстанції було скасовано окрему ухвалу суду першої інстанції.

6 грудня 2021 року ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом про стягнення середнього заробітку за затримку виконання рішення суду про поновлення його на посаді прокурора Рівненської спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері за період з 5 липня 2021 року до 3 листопада 2021 року, тобто за період від дати ухвалення рішення суду першої інстанції у справі № 460/6002/20, в частині, яка була звернута до негайного виконання, до дати скасування такого судового рішення в цій частині судом апеляційної інстанції.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував судів попередніх інстанцій та направив справу до суду першої інстанції на новий розгляд.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі з'ясовувалося питання, чи правильно зробили суди попередніх інстанцій, коли не застосували статтю 236 КЗпП до спірних правовідносин і, як наслідок, не стягнули з відповідача середній заробіток за час затримки виконання рішення про поновлення на роботі.

У справі, яка розглядається, суди попередніх інстанцій не застосували до спірних правовідносин статтю 236 КЗпП, мотивувавши це тим, що рішення Рівненського окружного адміністративного суду від 5 липня 2021 року у справі №460/6002/20 в частині поновлення позивача на роботі було скасоване постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 3 листопада 2021 року.

З цього приводу Верховний Суд зауважив, що сформований судами погляд на розв'язання указанного питання є неповним, адже не враховує того, що незастосування статті 236 КЗпП у подібних випадках здатне потурати невиконанню судових рішень.

Подібне правозастосування сприяє негативній практиці, за якої роботодавець зволікатиме з виконанням рішення про поновлення особи на роботі допоки апеляційний суд не перегляне справу.

У цьому контексті слід зважати й на те, що інститут звернення рішення суду до негайного виконання покликаний забезпечувати швидкий і реальний захист прав працівника. Цей інститут не заперечує можливості скасування в апеляційному порядку рішення, допущеного до негайного виконання, проте на стадії апеляційного оскарження віддає перевагу інтересам працівника.

Положення статті 236 КЗпП не містять у собі застереження про те, що скасування рішення про поновлення на роботі звільняє роботодавця від обов'язку оплатити працівнику вимушений прогул при затримці його виконання.

За таких міркувань Верховний Суд дійшов висновку, що у випадку затримки виконання рішення про поновлення на роботі факт подальшого скасування цього рішення в апеляційному порядку не позбавляє особу права на отримання середнього заробітку або різниці в заробітку за час затримки виконання рішення та, відповідно, не звільняє роботодавця від обов'язку здійснити таку виплату.

Інакше застосування статті 236 КЗпП може атакувати принцип обов'язковості судового рішення та здатне підважити процесуальний інститут звернення рішення суду до негайного виконання.

З огляду на викладене Верховний Суд не погодився з висновком судів попередніх інстанцій стосовно того, що скасування рішення Рівненського окружного адміністративного суду від 5 липня 2021 року у справі №460/6002/20 у частині поновлення на роботі виключає можливість застосування статті 236 КЗпП до спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 лютого 2023 року у справі № 460/16522/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108998087>.

2. Про відсутність у Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури повноважень для повторного розгляду справи у разі скасування попереднього її рішення в судовому порядку

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пов'язує процесуальну можливість направлення дисциплінарної справи на новий розгляд із рішенням ВКДКА, тобто в разі оскарження рішення КДКА саме до цього органу адвокатського самоврядування. Водночас законодавець не визначив повноважень КДКА здійснювати повторний розгляд справи у разі скасування попереднього її рішення в судовому порядку

23 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 12 травня 2022 року у справі № 160/1150/21 за позовом адвоката ОСОБА_1 до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Дніпропетровської області про визнання протиправним і скасування рішення

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7 червня 2017 року за скаргою стосовно адвоката ОСОБА_1, на підставі довідки та матеріалів перевірки, КДКА прийняла рішення про порушення дисциплінарної справи щодо адвоката ОСОБА_1

5 липня 2017 року КДКА прийняла рішення, яким дисциплінарну справу стосовно адвоката ОСОБА_1 закрила, у зв'язку із закінченням строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 23 квітня 2018 року у справі № 804/4626/17 адміністративні позови ОСОБА_1, ОСОБА_5, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10, ОСОБА_4, ОСОБА_7, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до КДКА задоволено. Судом визнано протиправним і скасовано рішення КДКА від 5 липня 2017 року.

18 червня 2020 року до КДКА від заявників-адвокатів: ОСОБА_5, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_13, ОСОБА_4, ОСОБА_7, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_2, ОСОБА_3, надійшла заява з проханням все ж розглянути заяву щодо неналежної поведінки адвоката ОСОБА_1, яка була направлена ними до КДКА в 2017 році, оскільки рішення Комісії від 5 липня 2017 року у дисциплінарній справі було скасовано судом.

13 серпня 2020 року дисциплінарна справа стосовно адвоката ОСОБА_1 була розглянута дисциплінарною палатою, а КДКА прийняла рішення про закриття дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1 у зв'язку із закінченням строку накладання дисциплінарного стягнення.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Постановою суду апеляційної інстанції було скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нове судове рішення, яким у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду першої інстанції та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі ключовим питанням для її вирішення було з'ясування чи допустила ДКА повторний розгляд дисциплінарної скарги, розгляд якої вже відбувся і завершився ухваленням первинного рішення, яке в свою чергу було скасоване у судовому порядку.

Частиною восьмою статті 50 Закону визначено, що рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Більше того, право сторони, яка не згодна з рішенням КДКА, не обмежене процедурою його оскарження спочатку до ВКДКА, а вже потім до суду. Тож суб'єкт вправі обирати орган оскарження на власний розсуд.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пов'язує процесуальну можливість направлення дисциплінарної справи на новий розгляд із рішенням ВКДКА, тобто у разі оскарження рішення КДКА саме до цього органу адвокатського самоврядування.

Згідно фактичних обставин цієї справи, первинне рішення КДКА було скасовано судом, зі змісту якого вбачається, що суд не вирішував питання про новий розгляд дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1 і не зобов'язував КДКА забезпечити проведення нового розгляду дисциплінарної справи.

Отже, з огляду на те, що законодавець не визначив повноважень КДКА здійснювати повторний розгляд справи у разі скасування попереднього її рішення у судовому порядку, Верховний Суд погодився з позицією скаргника щодо

безпідставного проведення КДКА нового розгляду дисциплінарного справи стосовно нього і ухвалення у ній спірного рішення.

Утім, Суд відхилив довід позивача стосовно того, що у цій справі відповідач порушив пункт 18 Положення №120, який передбачає заборону розглядати повторно подані заяви (скарги) до однієї і тієї ж кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від одного і того ж заявника (скаржника) з одного і того ж питання, якщо перша заява (скарга) вирішена по суті, оскільки фактичні обставини у цій справі свідчать, що відповідачем було розглянуто не повторну заяву, а ту саму заяву на підставі якій було прийнято первісне рішення Комісії від 5 липня 2017 року, яке було предметом окремого судового оскарження.

Підсумовуючи, Верховний Суд констатував, що крізь призму фактичних обставин цієї справи суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що у відповідача були відсутні нормативні повноваження здійснювати повторний розгляд дисциплінарної справи стосовно позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 лютого 2023 року у справі № 160/1150/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109161597>.

3. При застосуванні відповідальності за порушення законодавства про автомобільний транспорт поняття «автомобільний перевізник» не завжди слід уособлювати з власником / користувачем транспортного засобу

Відповідальність за порушення законодавства про автомобільний транспорт, передбачена абзацом шістнадцятим частини першої статті 60 Закону України від 5 квітня 2001 року № 2344-III «Про автомобільний транспорт» (далі – Закон № 2344-III), застосовується до автомобільних перевізників, а не до власників / користувачів транспортного засобу, яким перевозиться вантаж.

Автомобільний перевізник має використовувати транспортний засіб для перевезення вантажу на законних підставах. Проте автомобільним перевізником є той, хто за умовами договору (із замовником) про перевезення вантажу надає відповідну послугу (статті 33, 50 Закону № 2344-III), а не власник / користувач транспортного засобу.

Надання цієї послуги може передбачати використання (на законних підставах) транспортного засобу, який належить іншій особі, але ця обставина не змінює правового статусу перевізника в цих правовідносинах, особливо коли йдеться про застосування відповідальності, передбаченої абзацом шістнадцятим частини першої статті 60 Закону № 2344-III.

Тому автомобільний перевізник не може визначатися тільки на підставі реєстраційних документів на транспортний засіб (адже такі дані не завжди можуть збігатися)

22 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної служби України

з безпеки на транспорті на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 19 травня 2022 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 17 листопада 2022 року у справі № 240/22448/20 за позовом фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 до Подільського міжрегіонального управління Укртрансбезпеки Державної служби України з безпеки на транспорті про визнання протиправною та скасування постанови

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 2 по 16 листопада 2020 року посадові особи Подільського міжрегіонального управління Укртрансбезпеки проводили рейдову перевірку за додержанням транспортними засобами вимог законодавства про автомобільний транспорт.

Під час цієї перевірки посадові особи Подільського міжрегіонального управління Укртрансбезпеки 5 листопада 2020 року здійснили на пересувному пункті зважування габаритно-ваговий контроль транспортного засобу КАМАЗ 43143 з причепом ГKB 8551, водієм якого був ОСОБА_2.

Відповідно до свідоцтва про реєстрацію цього транспортного засобу він належить іншій особі.

У зв'язку з тим, що вага транспортного засобу перевищувала дозволених вагові норми, посадові особи відповідача склали акт від 2 листопада 2020 року про перевищення транспортним засобом нормативних вагових параметрів.

За текстом цього акта, водій транспортного під час перевірки повідомив, що працює водієм у ОСОБА_1. Крім того, в акті зазначено також, що транспортний засіб, щодо якого проводився габаритно-ваговий контроль, належить [ФОП] ОСОБА_1.

Посадові особи Подільського міжрегіонального управління Укртрансбезпеки склали розрахунок плати за проїзд великовагових та (або) великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами загального користування та нарахували ОСОБА_1 плату за проїзд в розмірі 185,64 євро.

За результатами розгляду справи про порушення законодавства про автомобільний транспорт, Подільське міжрегіональне управління Укртрансбезпеки винесло постанову від 15 грудня 2020 року про застосування до ФОП ОСОБА_1 адміністративно-господарського штрафу у сумі 34000,00 грн за порушення вимог статті 48 Закону № 2344-III, яке полягало у перевищенні при перевезенні вантажу встановлених законодавством габаритно-вагових норм на понад 20%, відповідальність за яке передбачена абзацом шістнадцятим частини першої статті 60 цього Закону № 2344-III.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, позовні вимоги задовольнив; визнав протиправною і скасував оскаржену постанову про застосування адміністративно-господарського штрафу.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Автор касаційної скарги порушив питання про те, яким чином він має здійснювати контроль, щоб встановити особу, яка - на прикладі описаної ситуації - має відповідати за порушення законодавства про автомобільний транспорт.

Проаналізувавши положення законодавства, якими врегульовані спірні правовідносини, у зіставленні з обставинами цієї справи колегія суддів, надаючи відповідь на питання касатора, керувалася тим, що відповідальність за порушення законодавства про автомобільний транспорт, передбачена абзацом шістнадцятим частини першої статті 60 Закону № 2344-III, застосовується до автомобільних перевізників, а не до власників/користувачів транспортного засобу, яким перевозиться вантаж.

Колегія суддів погодилася з доводами касатора про те, що автомобільний перевізник має використовувати транспортний засіб для перевезення вантажу на законних підставах. Проте автомобільним перевізником є той, хто за умовами договору (із замовником) про перевезення вантажу надає відповідну послугу (статті 33, 50 Закону № 2344-III), а не власник/користувач транспортного засобу.

Не без того, що надання цієї послуги може передбачати використання (на законних підставах) транспортного засобу, який належить іншій особі, але ця обставина не змінює правового статусу перевізника в цих правовідносинах, особливо коли йдеться про застосування відповідальності, передбаченої абзацом шістнадцятим частини першої статті 60 Закону № 2344-III. Тому автомобільний перевізник не може визначатися тільки на підставі реєстраційних документів на транспортний засіб (адже такі дані не завжди можуть збігатися), як на тому акцентує касатор.

З'ясовані судами попередніх інстанцій обставини свідчать про те, що посадові особи, які розглядали цю справу, не звернули уваги на обставини, які мали б щонайменше дати підстави засумніватися у тому, що саме позивач є (чи може бути) автомобільним перевізником, який має нести відповідальність за перевезення вантажу з перевищенням встановлених габаритно-вагових норм без відповідного дозволу.

Судами було зауважено, що перевізником вантажу, відповідно до товарно-транспортної накладної, є ТОВ «Вест солді транс», замовником - ТОВ «Овочева технологічна компанія»; з'ясовано також, що власником транспортного засобу, яким перевозився вантаж, є гр. ОСОБА_3, однак, на погляд Верховного Суду, ця обставина має значення для з'ясування питання законності користування транспортним засобом для перевезення вантажу, але не особи, яка має відповідати за перевищення встановлених габаритно-вагових норм вантажу.

За таких міркувань, Верховний Суд вважав, що в обсязі встановлених фактичних обставин справи висновки судів першої і апеляційної інстанцій є правильними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 лютого 2023 року у справі № 240/22448/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109138690>.

IV. Процесуальні питання

1. Примирення учасників судового процесу у справі, предметом якої є застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю)

З огляду на те, що метою обраного заходу реагування державного нагляду (контролю) є усунення відповідачем порушень у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту, умов примирення можуть вплинути на права та інтереси інших осіб, на їх безпеку життя і здоров'я. Тому висновок суду про можливість задоволення заяви про примирення є помилковим, оскільки наявні підстави для невизнання умов примирення відповідно до приписів частини 6 статті 190 КАС України

15 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Одеській області на ухвалу П'ятого апеляційного адміністративного суду від 13 квітня 2022 року у справі № 420/6770/21 за позовом Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Одеській області до Одеської національної академії харчових технологій, третя особа - Акціонерне товариство «ДТЕК Одеські електромережі» про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі вирішувалося питання щодо правомірності задоволення судом заяви контролюючого органу про примирення сторін з огляд на характер спірних правовідносин, а саме застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) шляхом зобов'язання відповідача зупинити експлуатації певних окреслених будівель, за винятком проведення робіт з усунення недоліків наданих в акті перевірки № 6 від 22.01.2021 до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, зазначених в акті перевірки № 6 від 22.01.2021.

Рішенням Одеського окружного адміністративного суду частково задоволено адміністративний позов та застосовано до відповідача відповідні заходи реагування у сфері державного нагляду (контролю).

Ухвалою суду апеляційної інстанції було задоволено заяву сторін у справі про примирення, затверджено умови примирення, а рішення суду першої інстанції визнано нечинним та закрито провадження у справі.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції та направив справу до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з частиною першою статті 190 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС України) сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять

за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень.

Отже, законодавством регламентовано процесуальне право сторін врегулювати спір на будь-якій стадії судового розгляду шляхом примирення та повноваження суду затвердити умови їх примирення, однак якщо це не суперечить закону та не порушує чий-небудь права, свободи або інтереси.

Приймаючи ухвалу про задоволення вказаної заяви про примирення сторін, суд апеляційної інстанції виходив з того, що вказані умови примирення не суперечать закону та не порушують прав, свобод чи інтересів інших осіб.

Підставою для звернення із цим позовом стало виявлення органом державного нагляду (контролю) ряду порушень у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту під час експлуатації будівель відокремленого структурного підрозділу відповідача.

Необхідність застосування до відповідача заходів реагування у сфері державного нагляду обумовлена тим, що виявлені порушення впливають на ризик виникнення надзвичайної ситуації, аварії чи пожежі та створюють загрозу життю і здоров'ю людей.

Колегія суддів Верховного Суду зауважила, що затвердження умов примирення сторін на запропонованих у заяві умовах порушуватиме вимоги закону та фактично нівелюватиме мету застосування заходів реагування - попередження створення загрози безпеці населення.

Враховуючи викладене, добровільно прийняті сторонами умови примирення сторін суперечать закону, а тому підстави для їх затвердження та закриття провадження у справі відсутні.

З огляду на те, що метою обраного заходу реагування державного нагляду (контролю) є усунення відповідачем порушень у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту, колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку про те, що умови примирення можуть вплинути на права та інтереси інших осіб, на їх безпеку життя і здоров'я, а тому висновок суду апеляційної інстанції про задоволення заяви про примирення є помилковим, оскільки наявні підстави для невизнання умов примирення відповідно до приписів частини 6 статті 190 КАС України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 лютого 2023 року у справі № 420/6770/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108998065>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2023 року / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду; відділ забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023. – 46 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua